

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De institutis coenobiorum

Cassianus, Johannes

[Basel], nach Sept. 1485

Liber nonus de spiritu tristitię

[urn:nbn:de:bsz:31-306702](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-306702)

lexerūt scripturę volęq̄ fomitē iracundię omnimodis amputare. nullāq̄ idignationis occasionē penitus refuare. nedū inbens irasci cū causa. etiā sine causa irascendi nobis intromittat occasio. Finis enim patientiōs ī irascendo iuste. s; penitus non irascendo cōsistit. Licet a quibusdam hoc ip̄m quod dicit sine causa. ita interpretari sciaz. q; sc; sine causa irascatur is cui expectere vltionem irato non liceat. **De**li^o tñ est ita tenere. vt z nouella exemplaria multa z antiqua omia inueniunt esse pscripta.

Remedia quibus iram de cordibus nostris eradicare possimus. **Cap. xxi.**

Quappter athleta christi legitie decertantes iracundię mor^o radicē oportet euellere. Cuius morbi hec erit medicina pfecta. vt primi tus credamus nullo mō siue iustis siue ī iustis ex causis licere nobis irasci. scien tes nos discretiōis lumen. rectiq; cōsilij firmitatem. ipam q; honestatē z iusticię moderamīa. p̄tin^o amissuros. si p̄ncipale cordis nr̄i lum̄ eius fuerit tenebris obsecuratū. Tum deinde puritatē mentis no stre mor̄ pturbandā. templiq; eaz sacri spūs effici omnino nō posse. iracundię in nobis spū cōmorante. Postremo vt cogitemus nequa q; licere nobis orare. nec iratos fundere preces ad deū. Et p̄ omnib; incertū statū cōditionis hūanę pre oculis habentes. quodidie nos credamus e corpore migraturos. nihilq; nobis cōtinētia casitat; nihil abrenūciatiōe oīz facultatum. nihil diuitiarū contemptu. nihil ieiuniorū vigiliarūq; laborib; conferendum. quib; ppter iracundiam solā z odium ab vniuersitatis iudice suppli cia promittuntur eterna.

Explicat de spū ure liber octau^o.

Incipiunt capitula libri noni de spiritu tristitię. **Cap. primū**

Roemium.
Quā cautioe morbus tristitię sit curandus.

- iiij **Q**uā cōparationē habeat aīa q̄ tristitię morib; reuoratur
- iiij **U**nde vel quib; modis tristitia gignatur
- v **N**on alioz sed nro vicio cōmōtiones excitentur in nobis.
- vi **N**ullus repentino lapsu corruat sed paulatim p longa incuriam recidens pereat.
- vij **N**on sint fratrum deserēda cōsilia vt perfectio conquiratur sed patientia iugiter excolenda
- vij **S**i mores nostros emendatos habueimus possit nobis cum omnibus conuenire
- ix **D**e alio genere tristitię quod desperationem salutis importat.
- x **I**n quo tantummodo sit nob tristitia utilis
- xi **Q**uemadmodum discernatur q̄ sit utilis ac fm deum tristitia z quę diabolica atq; mortifera
- xij **Q**uālib; illa salutari tristitia quę tribus modis generatur omis tristitia tanq; noxia repellēda sit
- xij **R**emedia quibus tristitiā de cordibus nostris exterminare possimus.

Explicunt capitula.
Incipit liber nonus de spiritu tristitię.

Cap. primū.
Uinto

Quā nobis certamie edac tristitię stimuli retundēdi sūt. Quę si passim p singulos ī cursus z icertol ac varios casus obtinendi animū nr̄m habuerit facultatē. ab oī nos p momenta singula separat diuinę cōtēplatiōis intuitu. ipamq; mentē ab vniūso puritatis statu deiectaz funditus laefactat ac deprimat. **N**ō orationes eam ex plere eaz solita cordis alacritate pmittit non

Lib. IX. de spiritu tristitie

facrarum lectionum sinit remedijs incubare. tranquilluz qz ac mitē fratribz esse non patit. 7 ad cuncta operationū vel religionis officia impatientē 7 asperū reddit. oīqz p̄dito salubri p̄silio 7 cordi p̄stātia p̄turbata velut amentē facit 7 ebriuz sensum frangitqz et obruit desperatiōe penali. **Qua cautione morbus tristicie sit curandus.**

Quamobrem nō mi. **Ca. ij.** noie prospectu si spiritalis agonis certamina legitie cupimus deludare. hic qz nob curandus est morbus. Sicut enī tinea vestimēto et x̄mis ligno. ita tristicia viri nocet cordi. Sicut euident ac p̄prie vim noxi hui⁹ ac perniciosi vitij spūs diuinus expressit.

Quaz cōparationē habeat aīa q̄ tristicie moribus deuoratur

Utilitēti namqz ti. **Cap. iij.** v̄nearū esu attractum. nulli⁹ precij vel honesti vsus poterit vltimus habere cōmerciū. itidem qz lignum x̄mibus exaratum. nō iam ad ornatum vel mediocri edificij. sed ad cōbustionē ignis merebit⁹ deputari. Ita igit 7 aīa q̄ edacissimis tristicie moribz deuorat. iūtilis erit vel vestimento illi pontificali. qd vnguentū spūs sancti de celo descendens. p̄s in barbā aarō. deinde in orā suam solere suscipere sancti **Dauid** vaticinio p̄hibet. s̄m illud. sicut vnguentū in capite. quod descendit in barbā aaron. quod descendit in orā vestimenti eius. Sed nec ad structurā templi illius spirital atqz ornatū poterit p̄tinere. cui⁹ paulus architectus sapiens posuit fundamenta dicens. **Vos estis templū dei. 7 spūs dei habitat in vob.** Cuius q̄lia sint ligna. sponsa describit in cāntico canticorū. trabes in q̄s n̄c cypl⁹. tigna domorum nostraz cedri. Et idcirco huiusmodi ad templū dei lignoz genera de legūt. q̄ sunt 7 bonē fragrantie 7 imputribilia. qz nec corruptele vetustatis. nec esui x̄mū valeant subiacere. **Uñ vel qb⁹ mōis tristicia gignat. **Ca. iij.****

Nonnunqz tñ ire p̄cedentē vitio subseq seu p̄cupie lucri ve cui⁹ dam minus indepti generari solet. cū se barū rex quadā spe mēte concepta q̄s viderit excidisse. Interdū vero etiā nullis existentibz causis qb⁹ ad hāc latem corrūere. p̄uocem. inimici subtilis insiditū. tāto repente meroze dep̄missi. vt ne caroz q̄dēac necessarioz n̄for aduentuz solita suscipe affabilitate possimus. 7 q̄cqd ab eis cōpetenti fuerit cōfabulatione. platū. inportunū nobis ac superfluum iudicet. nulla qz a nob reddat eis q̄ta responsio. vniūlos cordis n̄ri recess⁹ felle amaritudinis occupante. **Q̄ nō alioz sed nostro vitio commotiones excitetur in nobis. **Ca. v.****

Que manifestissime cōpbat n̄ sp nobis alioz vitio cōmotio. num stimulos excitari. s̄ pot⁹ n̄fo. q̄ reconditas in nobismetip̄s habemus offensionū causas ac seminaria vitiozū. q̄ cū mentē n̄ram temptationū imber alluerit. in germina cōfelli fructusqz prumpūt. **Nullus repentino lapsu corruat. s̄ paulatim p̄ lozam incuria recides peat. **Ca. vi.****

Nunqz enī q̄s alter⁹ vitio laesus peccare cōpellit. si repositam materiē delictoz i suo corde non habeat. Nec tunc subito q̄spiaz decept⁹ esse credendus est. cum cōspecta mulier forma in baratrū p̄cupie turpis inciderit. s̄ pot⁹ occultos ac latētes medullitus mortuos occasione visus in suspiciem tunc fuisse. p̄ductos. **Non sint fratru deserenda consortia vt p̄fectio conquiratur s̄ patiaugiter excolenda. **Ca. vii.****

Iteoz creator oim de⁹ opificij sui curationē p̄ oibus noscens. 7 qz nō in alijs s̄ in nobismetip̄s offensionum radices cau seqz p̄sisterent. nō deserenda p̄cepit fratuz p̄sortia. nec vitari eos q̄s lesos a nob vel a quibz nos arbitram⁹ offesos. s̄ deliniri iubet. sciens p̄fectionē cordis nō tam sepatiōe

1. c. p̄ p̄ d̄ v̄s̄ p̄m̄p̄tus p̄c̄d̄

f 3

Lib. IX.

hōim q̄s patie x̄tute conquiri. Que fir-
me possessa. sicut pōt nos etiā cū his qui
oderunt pacē pacificos p̄suare. ita si pa-
rata nō fuerit ab his q̄s q̄ perfecti ac me-
liores nobis sunt facit iugiter dissidere.
Occasiones ei cōmotionū ob q̄s eos q̄-
bus iungim̄ deserere festinam⁹. in cōuer-
satiōe hūana desse nō poterunt. et idcir-
co tristitię causas ob q̄s a p̄orib⁹ separa-
mur. nō euadim⁹. s̄ mutam⁹. **¶ Si mo-
res nostros emendatos habue-
rimus possit nobis cum omni-
bus conuenire.** **¶ Cap. viij.**

Procurādū itaq̄ nob̄ est vt nra
potius emēdare vitia. 7 mores
corrigere festinem⁹. Que penul-
tubio si fuerint emēdata. non dicam cū
hōib⁹ s̄ etiā cū ferj 7 beluis facillie nobis
p̄ueniet. s̄m illud qd̄ in libro b̄ti nob̄ d̄r.
Bestię enī terre pacate erunt tibi. Extri-
sec⁹ q̄ppe x̄mentia nō verebim̄ offendi-
cula. nec vlla poterūt scādala nob̄ deso-
ris inferri. si in nobis metipis intus radi-
ces eoz receptę insertę nō fuerit. Pax
enī multa diligentib⁹ nomētum dñe. 7
non est illis scandaluz. **De alio gene-
re tristitię quod desperationez
salutis importat.** **¶ Cap. ix.**

Quia etiā aliud detestabilis tri-
stitię genus. qd̄ nō correptiōez
vite nec emendationē vitorū.
s̄ p̄nciosissimā desperationē aīe inicit
delinquētī. Qd̄ nec cayn fecit post fratri-
cidii penitere. nec iudā post traditionez
ad satisfactionis remedia festinare. sed
ad suspendiū laquei sua desperationē p̄-
traxit. **In quo tātūmō sit nobis
tristitia vtilis.** **¶ Cap. x.**

Triestitia vtilis nob̄ vna retātuz
tristitia iudicanda est. cū hanc
vel penitudine delictoz vel des-
iderio p̄fectiōis accēsi. vel future b̄tū-
dinis p̄replatione cōcipim⁹. De qua et
b̄tūs apls. Que s̄m deū est in q̄t tristitia
penitentiā ad salutē stabiliē opat. seculi
aut̄ tristitia mortē opat.

¶ Quemadmodum discerna-

**tur q̄ sit vtilis ac s̄m deum tristi-
tia 7 q̄ diabolica atz mortifera**

Sed illa tristitia q̄ p̄ **¶ Cap. xi.**
nitentiā ad salutē stabiliē opat
obediens est. affabil. hūil. man-
sueta. suavis ac paties. vtpote ex dei cha-
ritate descendens. 7 ad omniē dolorē cor-
poris ac spūs p̄tritionē. infatigabilē se-
metipam desiderio p̄fectiōis extēdens.
7 qd̄ ammō leta ac spe p̄uctus sui vege-
tata. cunctā affabilitatē 7 lōganimitatē
retinet suauitatem. h̄is in semetipā oēs
fruct⁹ spūs ei q̄s enumerat idē apls. Fru-
ctus aut̄ spūs est charitas. gaudij. pax
lōganimitas. bonitas. benignitas. fides.
mansuetudo. p̄tinentia. **¶ Dec̄ hō as p̄ria.**
impatiens. dura. plena rācore 7 merore
infructuoso ac desperationē penali. eum
quē cōplexa fuerit. ab industria ac salus-
tari dolore frāgēs ac renocās. vtpote ir-
rationabil 7 interceptans nō solū oīs
efficaciā. verū et az vniūsos q̄s p̄dixim⁹
fruct⁹ spiritales euacuat. q̄s nouit illa
p̄tere. **¶ Absq̄ illa salutari tristi-
tia q̄ tribus modis generatur
omnis tristitia tanq̄ noxia re-
pellenda sit.**

Quia p̄pter absq̄ illa q̄ **¶ Cap. xi.**
vel p̄ salutari p̄nia vel p̄ studio
p̄fectionis vel p̄ desiderio susci-
pitur futuroz. oīs tristitia tāq̄ seculi et
q̄ mortē inferat equalit̄ repellenda est. ac
sicut fornicatiōis spūs vel phylargyrie
v̄lūre de n̄ris cordib⁹ penit⁹ extrudenda.
**Remedia quibus tristitiam de
cordibus nostris exterminare
possimus** **¶ Cap. xij.**

Hinc ergo p̄nciosissimā passio-
nem ita de nob̄ expellere poteri-
mus. vt mentez nram spiritali
meditatiōe iugit̄ occupatā futura spe 7
p̄replatiōe repmissę b̄tūdinis erigā.
¶ Hōc enī mō vniūsa tristitia p̄ genera si-
ue q̄ ex p̄cedenti ira descendūt. siue q̄ a
milliōe lucri. vel detrimētī illatiōe nobis
aduēniūt. siue de irrogata generat̄ iniu-
ria. siue q̄ de irrationabili mēj p̄fusione

Job.

116

117

2. 117. 11

precedunt. seu q̄ letalē desperationē nobis
inducūt. valebim⁹ sup̄are. cū eternaꝝ rez
ac futuraꝝ intuitu sp̄leti atq̄ immobiles
pdurantes. nec casib⁹ delecti p̄sentibus.
nec p̄sper fuerim⁹ elati. v̄tq̄ velut cadu
ca ⁊ mox transeuntia contemplantes.

**Explicite de spū tristitie liber no
nus. Incipiunt capitula libri
decimi de spiritu accidie. L. i.**

- R**oemium.
- iij **Exp**ositio accidie v̄lquez
admodum serpat in corde
monachi. que ve inferat menti
dispendia
  - iiij **Q**uibus generib⁹ monachū su
peret accidia
  - v **Q**uod accidia excecet mentē ab omī
contemplatione virtutū
  - vi **D**uplex accidia sit in pugna.
  - vii **H**i qui ab accidia ceperint vinci
quatinus collabant
  - viii **T**estimonia ap̄li ⁊ sp̄m accidie
  - ix **Q**uod necesse sit in quietū esse euz qui
ope manū suaz non vult esse
contentus.
  - x **Q**uod non solū ap̄s sed etiā hi qui
cū illo erāt māib⁹ suis opati sūt
  - xi **Q**uod ob h̄ manib⁹ suis ap̄s opat⁹
sit vt nob opadi p̄beret exēplū.
  - xii **Q**uod non solū exēplo sed etiā verbis
p̄dicans monuerit operari.
  - xiii **D**e eodem
  - xiiii **D**e eo q̄ dicit audiui⁹ enī in t̄
vos quosdā ambulare in d̄ete.
  - xv **Q**uod multa vicia amputet opatio
De humanitate etiā ociosis ⁊ ne
gligentibus impartienda.
  - xvi **Q**uod non odij causa sed dilectōis
eos q̄ delinquit corripe debeat⁹
  - xvii **D**iuersa testimonia quib⁹ ap̄lus
precipit operari debere vel ipse
operatus fuisse monstrat
  - xviii **Q**uod tm̄ opatus sit ap̄lus q̄tm̄ nō
sibi soli sed etiā his qui cum eo
erant posset sufficere
  - xix **Q**uod admodū intelligi debeat bea
tius est magis dare q̄ acciperē

- xx **D**e fratre desidio q̄ alios egre
di de cenobio sollicitabat.
- xxi **D**iuersa testimonia de salomo
ne contra accidiam.
- xxii **Q**uod p̄ egyptū fratres ita suis ma
nibus opant vt non solū pro
p̄ijs necessitatib⁹ satisfaciant.
sed etiā his qui in carceribus
sunt subministrant.
- xxiii **Q**uod ocij causa faciat in partib⁹ oc
cidentij nō eē cenobia mōachoz
- xxiiii **D**e abbate paulo q̄ singul annis
omne opus manū suarū igne
supposito concremauit
- xxv **V**erba abbatis moysi q̄ dixerit
mibi de remedio accidie

**Explicunt capitula. Incipit li
ber decimus de spiritu accidie.**

Cap. primum

Ertus no
bis certamen est qd
Greci akedian vo
cāt. quā nos tedium
siue anxietatē cordis
possumus nuncupa
re. Affinis h̄ estititē ē ⁊ vagi maxie ac soli
taris magi expta ⁊ i heremo cōmoratib⁹
ifestior hōs q̄ ac frequēs. maxie circa horā
sextam monachū in d̄etans. vt quēdā se
bris ingruens tpe prestituto. ardentissi
mos estus accensionū suaz. solitis ac sta
tutis horis aīe inferens egrotanti. Deni
q̄ nonnulli senum hunc esse. p̄nunciant
meridianū demonez. q̄ in psalmo nona
gesimo nuncupat.

Expositio accidie vel quemad
modum serpat in corde mona
chi que ve inferat menti dispen
dia.

Cap. ij.

Quod cū miserabile obsederit mē
tem. horrozē loci. fastidiū celled.
fratrū q̄z qui cū eo vel emin⁹
cōmorant. tanq̄ negligentiz ac minus
spiritualium asp̄nationem gignit atq̄
contemptum. Ad omne q̄z opus qd̄ in
tra septa sui cubilis est facit desidez ⁊ in